

Sinteza principalelor modificări și completări aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 138/2014

Prof. univ. dr. **Gabriel BOROI**^[1]

Judecător **Delia-Narcisa THEOHARI**^[2]

În cuprinsul prezentului studiu am procedat la examinarea punctuală a principalelor modificări și completări aduse Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, schimbări legislative impuse îndeosebi de necesitatea corijării anumitor inconveniente rezultate din aplicarea sa în practică.

De la debutul acestui demers, se impune sublinierea faptului că modificările și completările aduse normelor de drept procesual civil prin dispozițiile Legii nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe^[3] se vor aplica numai proceselor și executărilor silite începute ulterior intrării acesteia în vigoare. Astfel, potrivit art. 24 NCPC, dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare. De asemenea, în conformitate cu art. 25 alin. (1) NCPC, procesele în curs de judecată, precum și executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi.

Comentariul următor este structurat după denumirea marginală a articolului în cadrul căruia a operat modificarea sau completarea analizată, cu indicarea numărului de articol și, uneori, a conținutului său, în situațiile în care acesta nu a rezultat cu claritate din denumirea marginală.

■ **Judecătoria (art. 94 NCPC – competența materială a judecătorilor)**

Prima completare vizează includerea *cererilor de declarare judecătorească a morții unei persoane* în competența materială a judecătorilor [art. 94 pct. 1 lit. h¹) NCPC].

Anterior acestei completări, cererile de declarare judecătorească a morții unei persoane, introduse după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, erau atribuite în competența materială a tribunalului, potrivit art. 95

^[1] Rector al Universității „Nicolae Titulescu” din București, formator la Institutul Național al Magistraturii.

^[2] Judecător în cadrul Tribunalului București, Secția a IV-a civilă, asistent în cadrul Universității „Nicolae Titulescu” din București – Facultatea de Drept, la disciplinele drept civil și drept procesual civil.

^[3] M. Of. nr. 753 din 16 octombrie 2014. Data intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 este 19 octombrie 2014.

într-o atare hotărâre, aspecte ce rezultă din dispozițiile art. 948 alin. (1) și art. 949 NCPC.

Prezenta schimbare legislativă în materie de competență nu va determina însă declinarea competenței de soluționare a cererilor de declarare a morții aflate pe rolul instanțelor judecătorești, la data intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014.

Astfel, potrivit art. 25 alin. (2) NCPC, procesele în curs de judecată la data schimbării competenței instanțelor legal investite vor continua să fie judecate de acele instanțe, potrivit legii sub care au început. În caz de trimitere spre rejudecare, dispozițiile legale privitoare la competență, în vigoare la data când a început procesul, rămân aplicabile.

Ca atare, tribunalele investite la data intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 cu cereri de declarare a morții unor persoane nu vor proceda la admiterea excepției de necompetență materială și la declinarea competenței de soluționare a acestora în favoarea judecătorilor, chiar și în ipoteza în care cererea se află în etapa verificării și regularizării acesteia, contând, pentru aprecierea competenței instanței, data de înregistrare a cererii pe rolul acesteia. De asemenea, dacă intrarea în vigoare a Legii nr. 138/2014 intervine în cursul soluționării apelului declarat împotriva sentinței pronunțate de tribunal asupra unei astfel de cereri, în caz de admitere a acestei căi de atac de către curtea de apel, de anulare a sentinței și de trimitere a cauzei spre rejudecare, aceasta se va face către tribunal, iar nu către judecătorie.

Trebuie adăugat faptul că prin art. VII din Legea nr. 138/2014 a fost introdus art. 12³ în cadrul Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă^[1], potrivit căruia prin sintagma «președintele instanței» din cuprinsul art. 937 (vizând măsurile prealabile luate în procedura punerii sub interdicție judecătorească) și prin termenul «președinte» din cuprinsul art. 944 (vizând măsurile prealabile luate în procedura declarării morții), din Codul de procedură civilă, se înțelege «*președintele completului de judecată*».

■ **Dispoziții speciale (art. 136 NCPC – dispoziții în materie de necompetență și conflicte de competență în privința secțiilor și completelor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești)**

A doua schimbare intervenită vizează art. 136 alin. (1) NCPC, potrivit căruia dispozițiile privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de competență se aplică prin asemănare și în cazul secțiilor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, modificarea constând exclusiv în precizarea tipului de hotărâre judecătorească prin care se soluționează aceste incidente procedurale, și anume *prin încheiere*.

Întrucât art. 136 alin. (1) NCPC face trimitere prin asemănare la dispozițiile secțiunii privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de com-

^[1] M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012.

pct. 1 NCPC, ca instanță de drept comun în ceea ce privește judecata în primă instanță, nefiind enumerate în competența altor instanțe.

De asemenea, în cadrul Titlului III din Cartea a VI-a a Codului de procedură civilă, dedicat procedurii de declarare a morții, nu este specificată decât competența teritorială de soluționare a cererilor analizate, fără nicio referire la instanța competentă material, astfel încât acestea reveneau, în primă instanță, în competența de soluționare a tribunalului, conform celor argumentate în precedent.

În același context, se impune menționarea faptului că cererile în discuție nu fac parte nici dintre cele date de Codul civil în competența instanței de tutelă și de familie, pentru ca, anterior prezentei completări, să fi fost considerate că ar intra în competența materială a judecătoriei, potrivit art. 94 pct. 1 lit. a) NCPC. Astfel, conform art. 107 alin. (1) NCC, instanța de tutelă are competența de soluționare a procedurilor prevăzute de Codul civil privind ocrotirea persoanei fizice. În cadrul Titlului III al Cărții I din noul Cod civil, denumit „Ocrotirea persoanei fizice”, sunt tratate tutela minorului, ocrotirea interzisului judecătoresc și curatela, declararea judecătorească a morții unei persoane nefiind o măsură de ocrotire a persoanei, ci un demers judiciar legat de capacitatea civilă a persoanei fizice.

Anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, însă ulterior intervenirii modificărilor prescise prin O.U.G. nr. 58/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură civilă din 1865^[1], cererile de declarare a morții unei persoane erau de competența materială a judecătoriei, potrivit art. 1 pct. 1 CPC 1865, judecătoria fiind instanță de drept comun în ceea ce privește judecata în primă instanță. Astfel, prin art. 1 pct. 3 din O.U.G. nr. 58/2003, care a abrogat lit. g) de la art. 2 pct. 1 CPC 1865, s-a procedat la eliminarea din competența materială a tribunalului a cererilor privind declararea morții unei persoane, acestea fiind integrate în competența de primă instanță a judecătoriei.

În concluzie, prin completarea efectuată s-a intenționat reintroducerea în competența materială a judecătoriei a cererilor specificate, păstrându-se ca atare modificările aduse Codului de procedură civilă din 1865 în același sens prin O.U.G. nr. 58/2003, rațiunea completării având la bază argumente ce țin de complexitatea relativ redusă a acestor cauze. Totodată, nu ar fi existat o justificare pertinentă pentru disocierea, în planul competenței materiale, a unor pricini de complexitate și conținut relativ asemănătoare cu cererea de declarare a morții unei persoane, cum este cazul cererii de punere sub interdicție, atribuite în competența judecătoriei, ca instanță de tutelă.

Nu numai cererile de declarare a morții unei persoane sunt, în prezent, de competența de soluționare în primă instanță a judecătoriei, dar și cele privind constatarea nulității hotărârii declarative de moarte în cazul în care persoana este în viață și cele referitoare la rectificarea datei morții cuprinse

[1] M. Of. nr. 460 din 28 iunie 2003.

TITLUL PRELIMINAR.

Domaniul de reglementare al Codului de procedură civilă și principiile fundamentale ale procesului civil

Capitolul I. Domaniul de reglementare al Codului de procedură civilă

Art. 1. Obiectul și scopul Codului de procedură civilă. (1) Codul de procedură civilă, denumit în continuare *codul*, stabilește regulile de competență și de judecare a cauzelor civile, precum și cele de executare a hotărârilor instanțelor și a altor titluri executorii, în scopul îmfăptuirii justiției în materie civilă.

(2) În îmfăptuirea justiției, instanțele judecătorești îndeplinesc un serviciu de interes public, asigurând respectarea ordinii de drept, a libertăților fundamentale, a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și persoanelor juridice, aplicarea legii și garantarea supremației acesteia.

Art. 2. Aplicabilitatea generală a Codului de procedură civilă. (1) Dispozițiile prezentului cod constituie procedura de drept comun în materie civilă.

(2) De asemenea, dispozițiile prezentului cod se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

Reglementarea anterioară: art. 721 CPC 1865.

Art. 3. Aplicarea prioritărilor a tratatelor internaționale privitoare la drepturile omului. (1) În materiile reglementate de prezentul cod, dispozițiile privind drepturile și libertățile persoanelor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Constituția, Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și prezentul cod, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care prezentul cod conține dispoziții mai favorabile.

Legislație conexă: ► art. 20 din Constituție; ► art. 4 NCC.

Art. 4. Aplicarea prioritărilor a dreptului Uniunii Europene. În materiile reglementate de prezentul cod, normele obligatorii ale dreptului Uniunii Europene se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau de statutul părților.

Legislație conexă: ► art. 148 din Constituție; ► art. 5 NCC.

Capitolul II. Principiile fundamentale ale procesului civil

Art. 5. Îndatoriri privind primirea și soluționarea cererilor. (1) Judecătoria au îndatorirea să primească și să soluționeze orice cerere de competența instanțelor judecătorești, potrivit legii.

(2) Niciun judecător nu poate refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă.

(3) În cazul în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia și ținând seama de cerințele echității.

(4) Este interzis judecătorului să stabilească dispoziții general obligatorii prin hotărârile pe care le pronunță în cauzele ce îi sunt supuse judecării.

Art. 6. Dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil.

(1) Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil, de către o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege. În acest scop, instanța este datoră să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecării.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător și în faza executării silite.

Legislație conexă: ► art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului; ► art. 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene; ► art. 10 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Art. 7. Legalitatea. (1) Procesul civil se desfășoară în conformitate cu dispozițiile legii.

(2) Judecătorul are îndatorirea de a asigura respectarea dispozițiilor legii privind realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părților din proces.

Art. 8. Egalitatea. În procesul civil părților le este garantată exercitarea drepturilor procesuale, în mod egal și fără discriminări.

Art. 9. Dreptul de dispoziție al părților. (1) Procesul civil poate fi pornit la cererea celui interesat sau, în cazurile anume prevăzute de lege, la cererea altei persoane, organizații ori a unei autorități sau instituții publice ori de interes public.

(2) Obiectul și limitele procesului sunt stabilite prin cererile și apărările părților.

(3) În condițiile legii, partea poate, după caz, renunța la judecarea cererii de chemare în judecată sau la însuși dreptul pretins, poate recunoaște pretențiile părții adverse, se poate învoi cu aceasta pentru a pune capăt, în tot sau în parte, procesului, poate renunța la exercitarea căilor de atac ori la

executarea unei hotărâri. De asemenea, partea poate dispune de drepturile sale în orice alt mod permis de lege.

Art. 10. Obligațiile părților în desfășurarea procesului. (1) Părțile au obligația să îndeplinească actele de procedură în condițiile, ordinea și termenele stabilite de lege sau de judecător, să își probeze pretențiile și apărările, să contribuie la desfășurarea fără întârziere a procesului, urmărind, tot astfel, finalizarea acestuia.

(2) Dacă o parte deține un mijloc de probă, judecătorul poate, la cererea celeilalte părți sau din oficiu, să dispună înfățișarea acestuia, sub sancțiunea plății unei amenzi judiciare.

Reglementarea anterioară: art. 129 alin. (1) CPC 1865.

Art. 11. Obligațiile terților în desfășurarea procesului. Orice persoană este obligată, în condițiile legii, să sprijine realizarea justiției. Cel care, fără motiv legitim, se sustrage de la îndeplinirea acestei obligații poate fi constrâns să o execute sub sancțiunea plății unei amenzi judiciare și, dacă este cazul, a unor daune-interese.

Art. 12. Buna-credință. (1) Drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună-credință, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege și fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părți.

(2) Partea care își exercită drepturile procesuale în mod abuziv răspunde pentru prejudiciile materiale și morale cauzate. Ea va putea fi obligată, potrivit legii, și la plata unei amenzi judiciare.

(3) De asemenea, partea care nu își îndeplinește cu bună-credință obligațiile procesuale răspunde potrivit alin. (2).

Reglementarea anterioară: art. 723 CPC 1865.

Legislație conexă: art. 14 NCC.

Art. 13. Dreptul la apărare. (1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Părțile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condițiile legii. În recurs, cererile și concluziile părților nu pot fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept.

(3) Părților li se asigură posibilitatea de a participa la toate fazele de desfășurare a procesului. Ele pot să ia cunoștință de cuprinsul dosarului, să propună probe, să își facă apărări, să își prezinte susținerile în scris și oral și să exercite căile legale de atac, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege.

(4) Instanța poate dispune înfățișarea în persoană a părților, chiar atunci când acestea sunt reprezentate.

Legislație conexă: ► art. 24 din Constituție; ► art. 15 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Art. 14. Contradictorialitatea. (1) Instanța nu poate hotărî asupra unei cereri decât după citarea sau înfățișarea părților, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Părțile trebuie să își facă cunoscute reciproc și în timp util, direct sau prin intermediul instanței, după caz, motivele de fapt și de drept pe care își întemeiază pretențiile și apărările, precum și mijloacele de probă de care înțeleg să se folosească, astfel încât fiecare dintre ele să își poată organiza apărarea.

(3) Părțile au obligația de a expune situația de fapt la care se referă pretențiile și apărările lor în mod corect și complet, fără a denatura sau omite faptele care le sunt cunoscute. Părțile au obligația de a expune un punct de vedere propriu față de afirmațiile părții adverse cu privire la împrejurări de fapt relevante în cauză.

(4) Părțile au dreptul de a discuta și argumenta orice chestiune de fapt sau de drept invocată în cursul procesului de către orice participant la proces, inclusiv de către instanță din oficiu.

(5) Instanța este obligată, în orice proces, să supună discuției părților toate cererile, excepțiile și împrejurările de fapt sau de drept invocate.

(6) Instanța își va întemeia hotărârea numai pe motive de fapt și de drept, pe explicații sau pe mijloace de probă care au fost supuse, în prealabil, dezbaterii contradictorii.

Reglementarea anterioară: art. 85 CPC 1865.

Art. 15. Oralitatea. Procesele se dezbate oral, cu excepția cazului în care legea dispune altfel sau când părțile solicită expres instanței ca judecata să se facă numai pe baza actelor depuse la dosar.

Reglementarea anterioară: art. 127 CPC 1865.

Art. 16. Nemijlocirea. Probele se administrează de către instanța care judecă procesul, cu excepția cazurilor în care legea stabilește altfel.

Art. 17. Publicitatea. Ședințele de judecată sunt publice, în afară de cazurile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 121 alin. (1) CPC 1865.

Legislație conexă: ► art. 127 din Constituție; ► art. 12 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Art. 18. Limba desfășurării procesului. (1) Procesul civil se desfășoară în limba română.

(2) Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii.

(3) Cetățenii străini și apatrizii care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii, prin traducător autorizat, dacă legea nu prevede altfel.

(4) Cererile și actele procedurale se întocmesc numai în limba română.

Legislație conexă: ► art. 128 din Constituție; ► art. 14 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Art. 19. Continuitatea. Judecătorul investit cu soluționarea cauzei nu poate fi înlocuit pe durata procesului decât pentru motive temeinice, în condițiile legii.

Art. 20. Respectarea principiilor fundamentale. Judecătorul are îndatorirea să asigure respectarea și să respecte el însuși principiile fundamentale ale procesului civil, sub sancțiunile prevăzute de lege.

Art. 21. Încercarea de împăcare a părților. (1) Judecătorul va recomanda părților soluționarea amiabilă a litigiului prin mediere, potrivit legii speciale.

(2) În tot cursul procesului, judecătorul va încerca împăcarea părților, dându-le îndrumările necesare, potrivit legii.

Reglementarea anterioară: art. 131 CPC 1865.

Legislație conexă: Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006).

Art. 22. Rolul judecătorului în aflarea adevărului. (1) Judecătorul soluționează litigiul conform regulilor de drept care îi sunt aplicabile.

(2) Judecătorul are îndatorirea să stăruie, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greșeală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărâri temeinice și legale. În acest scop, cu privire la situația de fapt și motivarea în drept pe care părțile le invocă, judecătorul este în drept să le ceară să prezinte explicații, oral sau în scris, să pună în dezbaterea acestora orice împrejurări de fapt sau de drept, chiar dacă nu sunt menționate în cerere sau în întâmpinare, să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare, precum și alte măsuri prevăzute de lege, chiar dacă părțile se împotrivesc.

(3) Judecătorul poate dispune introducerea în cauză a altor persoane, în condițiile legii. Persoanele astfel introduse în cauză vor avea posibilitatea, după caz, de a renunța la judecată sau la dreptul pretins, de a achiesa la pretențiile reclamantului ori de a pune capăt procesului printr-o tranzacție.

(4) Judecătorul dă sau restabilește calificarea juridică a actelor și faptelor deduse judecății, chiar dacă părțile le-au dat o altă denumire. În acest caz judecătorul este obligat să pună în discuția părților calificarea juridică exactă.

(5) Cu toate acestea, judecătorul nu poate schimba denumirea sau temeiul juridic în cazul în care părțile, în virtutea unui acord expres privind drepturi de care, potrivit legii, pot dispune, au stabilit calificarea juridică și motivele de drept asupra cărora au înțeles să limiteze dezbaterile, dacă astfel nu se încalcă drepturile sau interesele legitime ale altora.

(6) Judecătorul trebuie să se pronunțe asupra a tot ceea ce s-a cerut, fără însă a depăși limitele investiției, în afară de cazurile în care legea ar dispune altfel.

(7) Ori de câte ori legea îi rezervă judecătorului puterea de apreciere sau îi cere să țină seama de toate circumstanțele cauzei, judecătorul va ține seama, între altele, de principiile generale ale dreptului, de cerințele echității și de buna-credință.

Reglementarea anterioară: art. 129 alin. (2), (4), (5) și (6) CPC 1865.

Art. 23. Respectul cuvenit justiției. (1) Cei prezenți la ședința de judecată sunt datori să manifeste respectul cuvenit față de instanță și să nu tulbure buna desfășurare a ședinței de judecată.

(2) Președintele veghează ca ordinea și solemnitatea ședinței să fie respectate, putând lua în acest scop orice măsură prevăzută de lege.

Capitolul III. Aplicarea legii de procedură civilă

Art. 24. Legea aplicabilă proceselor noi. Dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare.

Art. 25. Legea aplicabilă proceselor în curs. (1) Procesele în curs de judecată, precum și executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi.

(2) Procesele în curs de judecată la data schimbării competenței instanțelor legal investite vor continua să fie judecate de acele instanțe, potrivit legii sub care au început. În caz de trimitere spre rejudecare, dispozițiile legale privitoare la competență, în vigoare la data când a început procesul, rămân aplicabile.

(3) În cazul în care instanța investită este desființată, dosarele se vor trimite din oficiu instanței competente potrivit legii noi. Dispozițiile alin. (1) rămân aplicabile.

Reglementarea anterioară: art. 725 alin. (1), (2), (2¹) și (4) CPC 1865.

Art. 26. Legea aplicabilă mijloacelor de probă. (1) Legea care guvernează condițiile de admisibilitate și puterea doveditoare a probelor preconstituite și a prezumțiilor legale este cea în vigoare la data producerii ori, după caz, a săvârșirii faptelor juridice care fac obiectul probațiunii.

(2) Administrarea probelor se face potrivit legii în vigoare la data administrării lor.

Art. 27. Legea aplicabilă hotărârilor. Hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul.

Reglementarea anterioară: art. 725 alin. (3) CPC 1865.

Art. 28. Teritorialitatea legii de procedură. (1) Dispozițiile legii de procedură se aplică tuturor proceselor care se judecă de către instanțele române, sub rezerva unor dispoziții legale contrare.

(2) În cazul raporturilor procesuale cu element de extraneitate, determinarea legii de procedură aplicabile se face potrivit normelor cuprinse în cartea a VII-a.